

Patjas Anni

Kommunikaatiopassi

–apu puhevammaisen henkilön vuorovaikutukseen ja kommunikointiin

Kehittämistehtävä
Kajaanin ammattikorkeakoulu
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Hoitotyön koulutusohjelma
Kevät 2011

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	Koulutusohjelma Hoitotyön koulutusohjelma
Tekijä(t) Patjas Anni	
Työn nimi Kommunikaatiopassi -apu puhevammaisen henkilön vuorovaikutukseen ja kommunikointiin	
Vaihtoehtoiset ammattiopinnot Terveydenhoitotyö	Ohjaaja(t) Kemppainen Jaana
	Toimeksiantaja Kainuun maakunta-kuntayhtymä, Toimintakeskus Pihlaja
Aika Kevät 2011	Sivumäärä ja liitteet 21+3
<p>Kehittämistehtäväni aiheena oli valmistaa kommunikaatiopassi puhevammaiselle henkilölle. Tarkoituksena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida omistajansa näköinen, henkilökohtainen kommunikaatiopassi tukemaan arjessa selviytymistä, kommunikaatiota ja ymmärretyksi tulemistä. Kehittämistehtävän tavoitteena oli edistää puhevammaisen henkilön luontevaa ja vuorovaikutuksellista kohtaamista ja kanssakäyntiä arjessa.</p> <p>Työ oli tuotteistettu prosessi, missä hain vastausta tutkimustehtävään Millainen kommunikaatiopassi edistää puhevammaisen henkilön kommunikaatiota ja ymmärretyksi tulemistä?</p> <p>Työn tilaaja oli Kajaanissa sijaitseva Toimintakeskus Pihlaja. Pihlajassa havainnoin asiakasta, jolle kommunikaatiopassi tuli. Havainnoinnin sekä Pihlajan henkilökunnan kanssa käytyjen keskusteluiden perusteella tein henkilökohtaisen kommunikaatiopassin kyseiselle asiakkaalle. Kyseessä oli 23-vuotias nuori mies, jolla oli keskivaikea kehitysvammaisuus ja sen myötä puhevammaisuus.</p> <p>Tuotteistamisprosessin lopputulemana oli laminoitu, taskukokoinen, kaulanauhalla varustettu kommunikaatiopassi. Passi sisältää tietoa omistajastaan kuvin ja lyhyin lausein.</p>	
Kieli	Suomi
Asiasanat	Kommunikaatiopassi, kehitysvammaisuus
Säilytyspaikka	☒ Verkkokirjasto Theseus ☒ Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjasto

School Health and Sports	Degree Programme Nursing
Author(s) Patjas Anni	
Title Communication Passport -communication and interaction aid for speech-impaired persons	
Optional Professional Studies Public Health Nursing	Instructor(s) Kemppainen Jaana
	Commissioned by the Joint Authority of Kainuu Region, Activity Center Pihlaja
Date Spring 2011	Total Number of Pages and Appendices 21+3
<p>The purpose of this development assignment was to plan, implement and evaluate a personal communication passport that supports coping in everyday life and communication. The aim was to promote natural and interactive transactions with a speech-impaired person in everyday life.</p> <p>This work was a product development process, and the research task was to explore what kind of communication passport would promote the communication and understanding a speech-impaired person.</p> <p>The commissioner of this development assignment was the Joint Authority of Kainuu Region and Activity Center Pihlaja where one client was observed. After the observation and discussions with the staff of Pihlaja a personal communication passport was planned for the client. The client was a 23-year-old man with moderate intellectual disability in addition to which he also had speech impairment.</p> <p>The result of the process was a laminated, pocket-sized communication pass with a neckband. The passport contains information about its owner with pictures and short sentences.</p>	
Language of Thesis Finnish	
Keywords	A communication pass, intellectual disability
Deposited at	☒ Electronic library Theseus ☒ Library of Kajaani University of Applied Sciences

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KEHITYSVAMMAISUUS	2
2.1 Määrittelyä	2
2.2 Älyllinen kehitysvammaisuus	3
3 KOMMUNIKAATIO JA VUOROVAIKUTUS	5
3.1 Kehitysvammaisen kommunikaation tukeminen	5
3.2 Oikeus tulla ymmärretyksi ja vaikuttaa asioihin	6
3.3 Toimintakeskus Pihlaja	7
4 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TAVOITE, TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ	9
5 KOMMUNIKAATIOPASSIN TUOTTEISTAMINEN	10
5.1 Tuotteistamisprosessi tässä kehittämistehtävässä	10
5.2 Suunnittelu	10
5.3 Toteutus	13
5.4 Arviointi	14
6 POHDINTA	15
6.1 Kehittämistehtävä prosessina	15
6.2 Eettisyys	15
6.3 Luotettavuus	16
6.4 Oman asiantuntijuuden kehittyminen	18
LÄHTEET	19
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Terveydenhoitotyön vaihtoehtoisiin ammattiopintoihin kuuluva kehittämistehtävä on pieni-
muotoinen tutkimus- ja kehittämistyö, jonka tarkoituksena on kehittää ja syventää ammatil-
lista osaamista. Valmiilla kehittämistehtävällä tuodaan esille terveydenhoitotyön asiantunti-
juutta.

Kehittämistehtäväni aiheena on valmistaa kommunikaatiopassi puhevammaiselle henkilölle.
Kommunikaatiopassi on henkilökohtainen, konkreettinen, omistajansa näköinen ja oloinen
väline parempaan kommunikointiin. Passin avulla välitetään henkilökohtaista tietoa puhe-
vammaisen ihmisen vuorovaikutuksesta, kommunikointitavoista ja käyttäytymisestä. Kom-
munikaatiopassi tulee 23-vuotiaalle miehelle, jolla on keskivaikea kehitysvammaisuus. Työ on
tarpeellinen juuri hänelle, koska hän ei omista vielä minkäänlaista kommunikoinnin välinettä
ja on vaarassa tulla usein väärinymmärretyksi. Tekemäni kehittämistehtävä hyödyttää ensisi-
jaisesti tulevaa omistajaansa, mutta myös hänen ympärillään olevia kanssaihmiä. Työn tilaa-
ja on Kainuun-maakuntakuntayhtymän kehitysvamma palveluihin kuuluva Toimintakeskus
Pihlaja. Passin tuleva omistaja käy Toimintakeskus Pihlajassa päivittäin.

Kommunikaatiopassin valmistaminen on tuotteistettu prosessi ja tutkimustehtävään haen
vastauksia havainnoimalla kommunikaatiopassin tulevaa omistajaa, hänen kommunikointiaan
ja käyttäytymistään.

2 KEHITYSVAMMAISUUS

2.1 Määrittelyä

Laki kehitysvammaisten erityishoidosta (519/1977) määrittelee kehitysvammaisen henkilöksi, jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi. Kehitysvammaisuus voi olla synnynnäistä tai ilmaantua lapsuudessa kehityksen aikana. Vamma tarkoittaa jonkin kehon osa-alueen fyysistä tai psyykkistä vajavuutta, jolloin se voi rajoittaa pysyvästi ihmisen toimintakykyä. (Kaski, Manninen & Pihko 2009, 16.) Kehitysvammaisuus ei siis pohjaudu ainoastaan heikkoon älylliseen suorituskyykyyn (Autio & Kaski 1996, 169). Vammaisen ihminen on henkilö, jolla on toimintarajoitteita ja vaikeuksia suoriutua tavanomaisista toiminnoista omassa elinympäristössään (Malm, Matero, Repo & Talvela 2004, 9).

Kehitysvammaisuuden syytä ei aina pystytä selvittämään, vaan syy jää tuntemattomaksi noin 30 prosentissa vaikeista ja 50 prosentissa lievista kehitysvammoista. Kehitysvammaisuuteen johtavia tekijöitä on paljon. Kehitysvammaisuus voi aiheutua jo ennen lapsen syntymää muun muassa kromosomivaurioista, äidin raskaudenaikaisista infektiosta ja myrkytyksistä. Vaurio voi syntyä myös synnytyksen aikana, jolloin sikiö saattaa kärsiä hapenpuutteesta ja saada aivovaurion. Lisäksi kehitysvammaisuus voi saada alkunsa myös lapsuuden tapaturmista tai synnynnäisistä aineenvaihduntahäiriöistä. Usein syy on kuitenkin tuntematon. (Mäki 2009.)

Kansaneläkelaitoksen etuuxsin mukaan maassamme on vuoden 2009 lopussa ollut noin 10 828 kehitysvammaista aikuista (Kelan vammaiseturustilasto 2009). On mahdollista, että vaikeasti kehitysvammaisten määrä on vähentymässä parantuneen äitiyshuollon ja laadukkaamman synnytysten hoidon vuoksi. Toisaalta nykyään hoito on kehittynyt ja tällöin vaikeasti kehitysvammaisten eliniänodote on pidentynyt. Tässä tapauksessa kehitysvammaisten kokonaismäärä pysynee samana. Syvästi kehitysvammaisen eliniän ennuste on 30 % lyhyempi verrattain muuhun väestöön. Yleisimmät kehitysvammaisen kuolinsyyt ovat sydän- ja verenkiertoelin-sairaudet, hengityselinten sairaudet ja syöpä. (Kaski 2002.)

2.2 Älyllinen kehitysvammaisuus

Kehitysvammaisten erityishuoltolain (519/1977) mukaan kehitysvammaisista 90 % täyttää myös älyllisen kehitysvammaisuuden kriteerit. Älyllisesti kehitysvammaisen henkilön älykkyysosamäärä on keskitasoa merkittävästi huonompaa eli enintään 70 - 75. Heillä älyllisen vajavuuden aiheuttamia rajoituksia on vähintään kahdella eri käyttäytymisen osa-alueella ja oireet ilmenevät ennen 18 vuoden ikää. Älyllisesti kehitysvammaisella on rajoittuneet taidot esimerkiksi kommunikoinnissa, itsestä huolehtimisessa, yhteisössä toimimisessa, itsehillinnässä, oppimiskyvyssä (Kaski ym. 2009, 18-19). Älyllinen kehitysvammaisuus ei ole sairaus vaan pysyvä olotila, joka säilyy ihmisen ominaispiirteenä läpi elämän (Singh, Indla & Indla 2008, 98-104).

Älyllisesti kehitysvammaisella henkinen suorituskyky on estynyt tai vajaa. Puutteellisia osa-alueita ovat kehitysiässä ilmaantuvat taidot kuten kognitiiviset, kielelliset ja motoriset taidot. (Almqvist, Kumpulainen, Moilanen, Piha, Räsänen & Tamminen 2004, 365; Kaski ym. 2009, 18.) Älyllisesti kehitysvammaisen lapsi ei välttämättä kykene normaaliin sosiaaliseen kanssakäymiseen (Singh, ym. 2008, 98-104). Älyllinen kehitysvammaisuus esiintyy joko yksinään tai yhdessä jonkin muun fyysisen tai psyykkisen tilan kanssa (Almqvist ym. 2004, 365; Kaski ym. 2009, 18).

Maailman terveysjärjestö WHO:n mukaan älyllinen kehitysvammaisuus jaotellaan älykkyysosamäärä mukaan neljään alaryhmään, lievä, keskivaikea, vaikea ja syvä. Myös jakoa kahteen alaryhmään käytetään: vaikea älyllinen kehitysvammaisuus (älykkyysosamäärä alle 50) ja lievään älylliseen kehitysvammaisuuteen (älykkyysosamäärä 50–70). (Ivanoff, Kitinoja, Rahko, Risku & Vuori 2001, 233; Kaski ym. 2009, 18.)

Lievä älyllinen kehitysvammaisuus aiheuttaa oppimisvaikeuksia koulussa. Lapsi saattaa kyetä opiskelemaan normaalissa luokassa tuen avulla. Lisäksi tarvitaan kuitenkin erityisopetusta. Aikuisena lievä älyllinen kehitysvamma ei välttämättä ole este kouluttautumiselle ja työelämälle. Lapsuudessa huomiotta jäänyt lievä älyllinen kehitysvammaisuus voi johtaa aikuisena mielenterveysongelmiin ja epäsosialisuuteen. (Ivanoff ym. 2001, 233; Kaski ym. 2009, 20.)

Keskivaikea älyllinen kehitysvammaisuus aiheuttaa huomattavaa viivästymistä lapsen kehityksessä. Kouluikässä nämä lapset tarvitsevat erityisopetusta. Useimmat selviävät itsensä hoidosta ja saavuttavat riittävän kommunikaatiokyvyn. Päivittäistä toimista he selviävät itsenäisesti tai pienen tuen turvin. (Ivanoff ym. 2001, 233; Kaski ym. 2009, 21.)

Vaikea älyllinen kehitysvammaisuus edellyttää sitä sairastavalle henkilölle jatkuvan tuen. Asumisessa ja koulussa hän tarvitsee jatkuvaa ohjausta ja tukitoimenpiteitä. Vaikeasti älyllisesti kehitysvammainen on täysin riippuvainen toisista ihmisistä. Hän voi kuitenkin onnistuneen kuntoutuksen avulla kehittyä itsenäisemmäksi. (Ivanoff ym. 2001, 233; Kaski ym. 2009, 21.)

Syvä älyllinen kehitysvammaisuus aiheuttaa täyden riippuvuuden muista ihmisistä ja jatkuvan hoivan tarpeen. Lapsella on vakavia puutteita kommunikaatiossa, liikunnassa sekä kyvyssä huolehtia henkilökohtaisista toimista ja hallita suolen ja rakon toimintaa. Hänen opettamisessaan tähdätään päivittäisiin elämäntilanteisiin liittyvien asioiden oppimiseen. Hän voi tulla omatoimiseksi esimerkiksi syömisessä ja joissakin päivittäisissä toiminnoissa. Asumisessaan hän tarvitsee jatkuvaa ympärivuorokautista valvontaa. (Ivanoff ym. 2001, 233; Kaski ym. 2009, 21.)

3 KOMMUNIKAATIO JA VUOROVAIKUTUS

3.1 Kehitysvammaisen kommunikaation tukeminen

Jokainen kommunikoi itselleen ominaisella tavalla. Tavat vaihtelevat ja keskeistä on ymmärretyksi tuleminen ja mahdollisuus itsensä ilmaisemiseen. Puheen ja kielellisen kehityksen häiriöitä esiintyy usein äyllisen kehitysvammaisuuden yhteydessä. Ne voivat liittyä paikalliseen aivovaurioon, yleiseen kehityksen jälkeenjääneisyyteen tai näihin molempiin. Puheen ymmärtäminen ja sen tuottaminen vaatii monien aivojen alueiden yhteistoimintaa. (Kaski ym. 2009, 145.)

Noin 60 prosentilla kehitysvammaisista on jonkinasteinen puheen tai kommunikaation ongelma, heistä noin kolmannes ei tule vuorovaikutustilanteissa toimeen puheen avulla. Puhehäiriöitä on monenlaisia ja monen asteisia, joten häiriön huolellinen tutkimus ja ajoissa aloitettu puhe- ja kommunikaatioterapia edistävät kehitysvammaisen lapsen kehittymistä. (Kaski ym. 2009, 144-147.)

Kehitysvammaisen, jonka kommunikointi on rajoittunutta saattaa käyttää ilmaisukeinoja, joita hänen ympäristönsä ei hyväksy tai tulkitsee väärin. Ihmissuhteiden syntyminen, oppiminen ja itsensä ilmaiseminen vaativat kykyä ymmärtää muita, sekä ymmärrettävien ilmaisukeinojen käyttämistä. (Kaski ym. 2009, 256.) Kehitysvammaisen viestinnän ymmärtäminen on vaikeaa silloin, kun puhe on epäselvää tai hän ei ymmärrä puhetta. Kuvien käyttäminen, käsimerkit ja esineet helpottavat kehitysvammaisen ja muiden välistä vuorovaikutussuhdetta. Kommunikoinniltaan rajoittunut kehitysvammaisen ilmaisee esimerkiksi kipua ja muita tarpeitaan monilla erilaisilla keinoilla. Kehitysvammaisen kanssa työskentelevillä ihmisillä tulee olla tietoa hänen normaalista käyttäytymisestä, jotta voidaan saada selville ne keinot, joilla hän ilmaisee itseään. (Jänis 2009, 14.)

Jos sanallista puhetta ei ole tai se on vähäistä, korostuu symbolien merkitys. Sanallisen tai puhetta korvaavan kielen kehittyminen edellyttää symbolifunktiota, sanojen, kuvien tai viittomien muuttumista signaaleista symboleiksi. Jotta symbolien ymmärtäminen kehittyy, tulee ympäristön ihmisillä olla kyky kuunnella ja tulkita sanatonta ilmaisuyritystä. Se pitää yllä mo-

tivaatiota. Jos lapsen alkeellisiin kommunikaatioyrityksiin ei vastata tai häneltä puuttuu motivaatio kommunikaatioon, puheenkehitys hidastuu tai estyy kokonaan. (Kaski 2009, 194-195.)

Kun kommunikaatiotaitoja ryhdytään opettelemaan, pyrkimyksenä on sisäisen kielen kehittyminen ja yksinkertaisten symbolien ymmärtäminen. Keskeinen tavoite on, että lapsi oppii kommunikatiiviseen käyttäytymiseen ja hän oppii tunnistamaan omia tunteitaan ja löytämään niille sopivan ilmaisun. Opetuksen tulisi olla kokonaisvaltaista ja kaikkiin jokapäiväisen elämän tilanteisiin liittyvää. Olisi suotavaa myös, että opetus pyrkisi kehittämään sekä ymmärtämistä että ilmaisemista riippumatta siitä, onko sanallisen kommunikaation kehittymiselle edellytyksiä. (Kaski 2009, 196-197.)

Aikuisen kehitysvammaisen kohdalla kommunikaatiotaidot vaihtelevat suuresti. Kommunikaatiokykyyn vaikuttaa heidän kehitysvammansa taso sekä harjaantuminen. Kommunikaatiokyky voi vaihdella sujuvasta kommunikoinnista lähes täydelliseen kontaktikyvyttömyyteen. Jotta aikuinen kehitysvammaisen tuntee olevansa samanarvoinen keskustelija, on keskustelukumppanin osoitettava kiinnostusta ja kärsivällisyyttä –sekä vastata niin kuin aikuisten kanssa on tapana. (Kaski 2009, 198.)

3.2 Oikeus tulla ymmärretyksi ja vaikuttaa asioihin

Jokaiselle ihmiselle on tärkeää tulla hyväksytyksi omana itsenään, sekä oikeus toteuttaa omia kehitysmahdollisuuksiaan. Kehitysvammaisen tulee saada vaikuttaa mahdollisimman paljon häntä koskeviin ratkaisuihin. Kehitysvammaisen elämään osallistuva hoitohenkilökunta ja muut kanssaihmiset joutuvat pohtimaan, mitä päätöksiä hän voi tehdä kehitysvammaisen puolesta. Lisäksi täytyy kohdata myös omat asenteensa ja tunteet, joita kehitysvammaisen herättää. (Kaski ym. 2009, 282). Älyllisesti kehitysvammaisen henkilö, jolla kommunikointi on rajoittunutta, kykenee tiettyyn rajaan asti päättämään itse omista asioistaan, heille pienetkin päätökset voivat olla suuria. Jo pelkästään paidan värin valinnalla voi olla suuri merkitys siihen, miten tärkeäksi hän tuntee itsensä. Lisäksi se, että puhutaan hänelle mieluisista asioista auttaa itsetunnon ja omanarvon tunteen kehittymisessä. Aina kehitysvammaisen ei kykene pitämään puoliaan, joten hänen lähimmäistensä on tärkeää huolehtia, että hän saa oikeudenmukaista kohtelua ja, että häntä kunnioitetaan tasavertaisena ihmisenä.

Kehitysvammaisella henkilöllä on oikeus taloudelliseen turvallisuuteen ja kohtuulliseen elintason. Hänellä on oikeus tehdä tuottavaa työtä tai harjoittaa muuta mielekästä tointa mahdollisimman suuressa määrin voimavarojaan hyödyntäen. (YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus 2006.) Osallistuminen esimerkiksi työ- ja päivätoimintaa edesauttaa kehitysvammaisen oikeuksien toteutumista. Hän voi saada tällaisen toiminnan avulla vaikuttaa omaan elämäänsä. Työ- ja päivätoiminnassa onkin oleellista, että asiakasta ymmärretään ja hänen kanssaan pystytään kommunikoimaan hänen tavallaan.

Vammaisista ihmisistä ja heidän asioistaan on tiedotettava tehokkaasti. Oikean tiedon jakaminen vammaisista ja heidän elämästään poistaa vääriä ennakkoluuloja ja pelkoja vammaisia kohtaan. (YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus 2006.) Tämä oikeus tukee kommunikaatiopassin tai muun kommunikoinnin välineen tarpeellisuutta arjessa. Kommunikaatiopassin avulla jaetaan kehitysvammaisesta ja hänen elämästään tietoa muille. Näin hän tulee paremmin ymmärretyksi.

3.3 Toimintakeskus Pihlaja

Pihlaja on Kainuun maakunta-kuntayhtymän ylläpitämä työ- ja päivätoimintakeskus, mikä on tarkoitettu peruskoulunsa päättäneille kehitysvammaisille henkilöille. Pihlajassa käy päivittäin noin 30 henkilöä erimittaisia aikoja. Toimintakeskuksessa tukena kehitysvammaisille toimii 10 ohjaajaa. Osa asiakkaista käy Pihlajan kautta töissä muualla. He saattavat olla esimerkiksi aamupäivän Pihlajassa ja lähtevät iltapäiväksi muualle töihin. (Kainuun maakunta-kuntayhtymä 2010.)

Toiminta Pihlajassa on kuntouttavaa ja se antaa kehitysvammaisen elämään virikkeitä ja ystäviä. Toiminnan sisältö suunnitellaan jokaiselle asiakkaalle yksilöllisesti. Asiakkaan omat tavoitteet, tarpeet ja taidot otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa. (Kainuun maakunta-kuntayhtymä 2010.)

Päivätoiminta on tarkoitettu pääasiassa moni- ja vaikeavammaisille henkilöille. Suurin osa Pihlajan asiakkaista on kyvyiltään sen tasoisia, että he voivat toimia erilaisissa ryhmissä. Päivätoiminta koostuu erilaisista pienryhmätoiminnoista, joissa harjoitellaan esimerkiksi aistien

käyttöä, liikuntaa, atk-taitoja, askartelua sekä sosiaalisia- ja vuorovaikutustaitoja. Erilaisten kommunikaatiokeinojen harjoittelu on myös tärkeä osa päivän toimintaa. Työtoiminta on työ- ja toimintakeskuksissa tehtävää työtä, mitä ovat esimerkiksi erilaiset alihankinta- ja tilaustyöt, tekstiili-, puu- ja metallityöt ja kotitaloustyöt. Yhtenä työtoiminnan muotona järjestetään avotyötoimintaa. Avotyötoiminta on pääasiassa toimintakeskuksen ulkopuolisilla työpaikoilla tehtävää työtä erilaisissa avustavissa tehtävissä. (Kainuun maakunta-kuntayhtymä 2010.)

Kehitysvammaisen ihmisen elämässä työ- ja päivätoiminta tarkoittaa usein kaikkea sitä toimintaa, mihin hän osallistuu heräämisen ja nukkumaanmenon välisenä aikana. Lievemmin kehitysvammaiselle työ- ja päivätoiminta on usein keskeisin sisältö elämässä ja hän saa toiminnasta suurta nautintoa ja omanarvontuntoa. Vaikeammin kehitysvammaisen henkilön päivään saattaa löytyä riittävää sisältöä vapaa-aikaan ja asumiseen liittyvistä toiminnoista. Kehitysvammaisen aikuisen päivä saattaa siis perustua ulkopuolisesta, säännöllisestä työstä tai päivittäisten elämäntaitojen opettelusta omalla asunnolla tai erilaisissa päiväkeskuksissa. (Kaski 2009, 226.)

4 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TAVOITE, TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Kehittämistehtävän tarkoituksena on kartoittaa asioita, mitkä edesauttavat puhevammaisen henkilön yksilöllistä kommunikointia arjessa. Tarkoituksena on myös suunnitella, toteuttaa ja arvioida omistajansa näköinen, henkilökohtainen kommunikaatiopassi tukemaan arjessa selviytymistä, kommunikaatiota ja ymmärretyksi tulemista.

Tavoitteena on edistää puhevammaisen henkilön luontevaa ja vuorovaikutuksellista kohtaamista ja kanssakäyntiä arjessa.

Tutkimustehtävä:

1. Millainen kommunikaatiopassi edistää puhevammaisen henkilön kommunikaatiota ja ymmärretyksi tulemista.

5 KOMMUNIKAATIOPASSIN TUOTTEISTAMINEN

5.1 Tuotteistamisprosessi tässä kehittämistehtävässä

Tuotteistamisella tarkoitetaan jonkin idean koko kehitystä alustavasta ideasta ja tuoteaihiosta valmiiseen tuotteeseen saakka. Lähtökohtana tuotekehittelyssä on asiakkaan tarpeet. Valmiin tuotteen tulee palvella asiakasta olemalla käyttökelpoinen ja käyttäjälähtöinen. (Tuominen, Paananen & Virtanen 2005, 15.) Tässä työssä tuotteistamisprosessin lopputulos hyödyttää pääasiassa yhtä asiakasta. Lisäksi kommunikaatiopassista hyötyy myös useat ympärillä olevat ihmiset. Olen pyrkinyt tekemään kommunikaatiopassista mahdollisimman käyttäjänsä näköisen ja oloisen sekä käyttäjälähtöisen, jotta sillä olisi mahdollisimman hyvä ja pitkäaikainen hyöty. Tuotteistamisprosessi koostuu kommunikaatiopassin suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista. Tuotteistamisprosessi voidaan jakaa suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin lisäksi vielä viiteen eri vaiheeseen, joita ovat kehitystarpeiden tai ongelman tunnistaminen, ideointi, luonnostelu, kehittäminen ja viimeistely. (Jämsä & Manninen 2000, 28.) Tämän kehittämistehtävän tuotteistamisprosessin raportoinnissa olen sisällyttänyt suunnittelu-, toteutus- ja arviointi otsikoiden alle myös Jämsän ja Mannisen (2000, 28) laatimat tuotteistamisprosessin vaiheet.

5.2 Suunnittelu

Sain idean kehittämistehtävääni hoitotyön opettaja Jaana Kemppaiselta, kun hän esitti aiheen kaikille valmistuville terveydenhoitajaopiskelijoille. Itse olen tehnyt opinnäytetyöni kehitysvammaisiin liittyen, joten aihe kiinnosti minua heti. Aiheena oli kehittää kommunikaatiopassi puhevammaiselle henkilölle. Emme alun perin olleet päättäneet, että kenelle passi lopulta tulisi. Saimme myöhemmin syksyllä tiedon, että Toimintakeskus Pihlajassa voisi olla sopivia henkilöitä tällaiseen projektiin. Otin yhteyttä Pihlajaan ja sovin ajan tapaamiselle. Siellä sain tietoa kommunikaatiopassista sekä siitä, millaiselle henkilölle passi mahdollisesti tulisi. Tässä tuotteistamisprosessissa kehitystarpeiden tunnistaminen ei lähtenyt alun perin itse työn tilaa-

jalta vaan koulun puolelta. Pihlajassa tunnistettiin kuitenkin tarve kommunikaatiopassille, kun toimme heille mahdollisuuden sen valmistamisesta.

Ennen kuin ryhdyin valmistamaan passia, kartoitin Pihlajan henkilökunnan sekä teoreettisen materiaalin avulla sitä, millainen on hyvä kommunikaatiopassi. Kommunikointipassin avulla välitetään henkilökohtaista ja olennaisinta tietoa puhevammaisen ihmisen vuorovaikutuksesta ja kommunikointitavoista. Passissa tulee ilmi esimerkiksi se, kuinka puhevammaisen henkilö ilmaisee itseään ja kuinka hän ilmaisee myönteisiä ja kielteisiä tunteitaan. Lisäksi siinä voi olla tieto siitä, mitä tukitoimia hän tarvitsee pystyäkseen kommunikoimaan parhaalla mahdollisella tavalla, omat ja lähihenkilöiden yhteystiedot sekä tieto siitä mitkä asiat häiritsevät kommunikointiin keskittymistä. (Passi yhteiseen kieleen 2005, 4.)

Passin tulisi olla omistajansa oloinen ja näköinen. Parhaiten toimii rakenteeltaan ja sisällöltään yksinkertainen ja selkeä passi. Liian laajan passin tiedot voivat jäädä kommunikointikumppaneille epäselväksi. On tärkeää, että passin suunnittelussa on mukana lähi-ihmisiä, jotka tuntevat puhevammaisen henkilön. (Passi yhteiseen kieleen 2005, 6.)

Tuotteen ideavaiheessa kehittämistarve on todettu, mutta varsinaisia ratkaisukeinoja ei ole vielä päätetty. Tällöin käynnistyy ideointiprosessi eri vaihtoehtojen löytämiseksi. Ideointivaiheessa käydään tilaavan organisaation kanssa avointa keskustelua siitä, millainen tuote auttaa ratkaisemaan kehittämistarpeen ja millainen tuote vastaa tilaajan tarpeita (Jämsä & Manninen 2000, 35.) Sain Pihlajasta kommunikaatiopassin valmistamiseen oman ohjaajan. Vieraillessani Pihlajassa ohjaaja opasti minulle, millainen on kommunikaatiopassi ja millaisissa tilanteissa sitä käytetään usein. Hänellä oli myös näyttää minulle useita erilaisia malleja kommunikaatiopasseista. Sain myös hyviä lähteitä passin ideointia ja kehittämistehtävän teoriaosuutta varten.

Ideavaihetta seuraa luonnosteluvaihe (Jämsä & Manninen 2000, 29). Tässä vaiheessa hahmotin, millainen tulisi olemaan passin ulkonäkö ja mitkä ovat ne asiat, mitä passi pitää sisällään. Tässä vaiheessa sain myös lopullisen tiedon siitä, että passin omistaja olisi Ville, 23-vuotias mies, joka sairastaa keskivaikeaa älyllistä kehitysvammaisuutta. Vierailin useita kertoja, jotta opin tuntemaan Villen mahdollisimman hyvin. Vierailuillani tein havaintoja hänen kommunikoinnistaan ja käyttäytymisestään. Ville ymmärtää selkeästi ilmaistua puhetta ja hän myös

tuottaa itse jonkin verran sanoja ja lauseita. Vilellä ei ole aikaisemmin ollut minkäänlaista kommunikaation välinettä. Pihlajassa hän kommunikoi puhumalla ja kuvien avulla.

Havainnointi eli observointi on tiedonkeruuta aistien avulla. Sitä voidaan käyttää erilaisissa sekä kvalitatiivisissa, että kvantitatiivisissa tutkimuksissa. Sen avulla saadaan hyvin tietoa tutkittavan henkilön tilasta, ympäristöstä, verbaalisesta ja nonverbaalisesta viestinnästä, erilaisista toiminnoista, tottumuksista ja taidoista. Havainnoija voi olla joko tilanteeseen osallistuva tai täysin ulkopuolisena pysyttelevä. Havainnointi on perusteltu tiedonhankintamenetelmä, jos tutkittavasta ilmiöstä tiedetään vähän tai ei laisinkaan. (Grönfors 2001, 127; Metsämurtonen 2009, 248; Tuomi & Sarajarvi 2002, 85.) Havainnointia voidaan käyttää yksittäisenä tiedonkeruumenetelmänä tai osana koko tiedonkeruuprosessia. Havainnoinnin dokumentointiin voi käyttää erilaisia tapoja, joita ovat esimerkiksi havainnoijan omat muistiinpanot, videointi tai kuvaaminen. (Kylmä & Juvakka 2007, 94- 95.)

Itse toteutin Pihlajassa pääasiassa osallistuvaa havainnointia. Havainnoin paikan päällä kommunikaatiopassin tulevan omistajan, Villen toimintaa. Osallistuin esimerkiksi aamuryhmään, missä Ville oli myös mukana. Kävin myös kauppareissun Villen ja muiden Pihlajan asiakkaiden kanssa. Näin sain hyvän käsityksen siitä kuinka Ville suhtautuu vieraisiin ihmisiin ja uusiin tilanteisiin. Lisäksi seurasin hänen yleistä käyttäytymistään Pihlajassa. Sitä, miten hän suhtautuu esimerkiksi muihin asiakkaisiin sekä henkilökuntaan. Tein kaikista havainnoistani kirjallisia muistiinpanoja (Liite 1).

Osallistuvassa havainnoinnissa on tyypillistä, että tutkija osallistuu tutkittavien ehdoilla heidän toimintaansa. Usein tutkija pyrkii pääsemään havainnoitavan ryhmän jäseneksi. Tällöin tutkija pyrkii keskustelemaan ryhmän jäsenten kanssa heille tyypillisistä asioista, sekä juttelemaan heidän kielellään. Usein havainnoijalle muodostuu näissä tilanteissa jokin rooli ryhmässä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 200–201; Vilkkä 2006, 44). Sulauduin hyvin Pihlajassa työskentelevien kehitysvammaisten joukkoon johtuen siitä, että he kaikki avoimesta luonteenpiirteestään johtuen halusivat tutustua minuun ja ottivat minut ryhmänsä jäseneksi välittömästi. Kun olin sisällä ryhmässä, kykenin havainnoimaan Villen toimintaa hyvin.

Havainnoinnin lisäksi suuri hyöty minulle oli myös Pihlajan henkilökunnasta, jotka ovat päivittäin tekemisissä Villen kanssa ja tuntevat hänet. Heiltä sain paljon tietoa Villen kommunikaatiosta, tavoista ja käyttäytymisestä.

5.3 Toteutus

Tuotteen kehittäminen alkaa siinä vaiheessa kun luonnosteluvaihteen rajaukset ovat valmiit. Kehittäminen lähtee liikkeelle luonnosteluvaiheen periaatteiden, ratkaisuvaihtoehtojen ja asiantuntijayhteisön mukaisesti. Kehittelyvaiheessa ongelmaksi voi nousta tuotteeseen tulevan asiasällön valinta sekä määrä kuinka paljon tietoa tuotteeseen on tarkoitus tulla (Jämsä & Manninen 2000, 43.) Kun olin tehnyt havainnointia Pihlajassa, ryhdyin hahmottelemaan tekstejä kommunikaatiopassiin sekä miettimään passin ulkonäköä. Päädyin siihen, että passiin tulee mahdollisimman selkeitä kuvauksia omistajastaan. Rajasin havainnoinnilla saamistani asioista pois päivittäiset toiminnot, kuten ruokailutilanteet, wc-asiat ja hygienian hoidon. Näin kommunikaatiopassi keskittyi pääasiassa kahden henkilön väliseen vuorovaikutukseen. Fontiksi valitsi Garamond -tyylin sen selkeyden ja yleisyyden vuoksi. Käytin teksteissä pääasiassa fonttikokoja 20 ja 24. Joitakin asioista kirjoitin isoilla kirjaimilla. Kun tekstit olivat valmiit näytin ne opettajalle sekä kahdelle Pihlajan työntekijälle. He hyväksyivät passin tekstit muutamilla muutoksilla.

Valitsin kuvat kommunikaatiopassiin Boardmaker –ohjelmasta. Boardmaker on tietokoneohjelma, jolla voidaan tehdä PCS-kuvia (Picture Communication Symbols) eli värikkäitä ja selkeitä kuvia ja symboleita eri asioista. Ohjelman kuvia käytetään aikuisilla ja lapsilla kommunikointiin puheen sijasta ja tukena sekä selkeyttämään päivän kulkua. Kuvia käytetään esimerkiksi kehitysvammaisilla, autisteilla, puheenkehitysongelmaisilla ja muistihäiriöisillä henkilöillä. Nämä Boardmaker –kuvat olivat valmiiksi tuttuja Villelle ja kuvia käytettiin hänen kanssaan päivittäin. Tuntuikin luontevalta käyttää samantyyllisiä kuvia kommunikaatiopassissa, jotta passi olisi mahdollisimman paljon käyttäjänsä oloinen. Myös Villelle on hyötyä tutuista kuvista passissa. Hän pystyy näyttämään kuvien avulla tiettyjä sivuja kommunikaatiopassista. Passin kanteen sain valokuvan Villestä sekä yhdelle sivulle hänen koirastaan.

Yhdistin kuvat laatimiini teksteihin leikkaa-liimaa –menetelmällä. Valitsin jokaisen sivun taakse vielä värillisen kartonkipohjan. Valmiit sivut laminoin. Sivut kiinnitin yhteen vahvalla metallirenkaalla sekä liitin passiin kaulanauhan. Passista tuli taskukoinen, mutta myös sellainen jonka voi laittaa kaulaan roikkumaan (Liite 2).

5.4 Arviointi

Kun kommunikaatiopassi oli valmis, käynnistyi passin arviointi- ja viimeistelyvaihe. Viimeistelyvaihe sisältää usein tuotteen yksityiskohtien työstämistä, päivittämisen suunnittelua ja markkinointia. (Jämsä & Manninen 2000, 80-81.) Tallensin tekstit ja kuvat Pihlajassa olevalle muistitikulle sekä sovimme, että Toimintakeskus Pihlajalla on oikeus päivittää sitä. Tekijänoikeudet säilyvät kuitenkin tekijällä. Nämä kaikki on kirjallisena toimeksiantosopimuksessa (Liite 3).

Arviointi on keskeinen osa tuotteistamisprosessia. Kun tuotetta kehitetään, tarvitaan sen eri vaiheissa arviointia ja palautetta. Tuote kannattaa koekäyttää tai esitellä valmisteluvaiheessa. Koekäyttäjänä voi olla esimerkiksi tuotteen tilaaja. (Jämsä & Manninen 2000, 80-81.) Kommunikaatiopassin tekstit on lukenut ja arvioinut kaksi Pihlajan työntekijää. He hyväksyivät laatimani kuvaukset muutamilla, pienillä muutoksilla. Kommunikaatiopassin koekäyttö vaatii pitkää aikaa, joten siksi sovimmekin, että kun Ville ottaa passin käyttöön, Pihlajan henkilökunta seuraa kuinka hän käyttää sitä ja toimiiko passi yleensä ottaen. Tarvittaessa he voivat sitten muokata passia esimerkiksi pienentämällä tai laajentamalla asiasisältöä tai kokoa. Päivitysoikeuksien antaminen Pihlajalle takaa passin mahdollisimman hyvän käytettävyyden ja sen, että se palvelee mahdollisimman hyvin omistajaansa.

Esittelin myös kommunikaatiopassin Villelle. Hän oli innoissaan passissa olevista tutuista kuvista. Ainakin passin omistaja näytti tyytyväiseltä. Joskus yksi hymy voi korvata tuhat sanaa!

6 POHDINTA

6.1 Kehittämistehtävä prosessina

Kehittämistehtäväni on ollut prosessina varsin mielenkiintoinen ja opettava. Alkuun pääsemisen jälkeen työn tekeminen on sujunut luontevasti ja nopeasti. Syksyllä valmistuneessa opinnäytetyöstämme (Korhonen, Patjas & Rönkkö. 2010. Laitoksessa asuva kehitysvammaisen lapsi sairaalassa –omahoitajalähete Oulun Yliopistollisen sairaalan lasten kirurgiselle osastolle) käsitelimme laajasti kehitysvammaisuutta ja kehittämistehtävääni tehdessä opinnäytetyöstä on ollut minulle paljon hyötyä. Olin käsitellyt omat asenteeni kehitysvammaisia ja heidän hoitotyötään kohtaan, joten työhön ryhtyminen oli minulle helppoa ja innostavaa.

Kehittämistehtävässä aikaa vievin osuus oli teoretiedon kerääminen sekä havainnointi. Kun olin saanut käsityksen siitä, mikä yleensäkin kommunikaatiopassi on ja millainen on hyvä kommunikaatiopassi, pystyin vasta aloittamaan havainnoinnin. Havainnointiin käytin useita vierailukertoja Pihlajassa, jotta sain mahdollisimman todellisen kuvan passin omistajasta. Havainnoidessani tehtyjen tarkkojen muistiinpanojen perusteella oli melko helppoa ryhtyä koomaan passiin tulevia asioita. Itse passin rakentaminen konkreettisesti ei vienyt paljon aikaa.

Toimintakeskus Pihlaja on ollut vahvana tukenani koko prosessin ajan. He ovat uskoneet minulle paljon vastuuta, mutta myös auttaneet aina tarvittaessa. Pihlajassa sain aina lämpimän vastaanoton niin asiakkaiden kuin henkilökunnan puolelta. Nämä kaikki positiiviset tekijät edesauttavat mahdollisimman hyvän lopputuloksen syntymistä.

6.2 Eettisyys

Eettisten näkökohtien riittävä ja oikea huomioiminen tutkimusta tehdessä on vaativa tehtävä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 23-24). Olen pyrkinyt tekemään kehittämistehtäväni noudattaen eettisyyden periaatteita. Olen ollut prosessin alusta loppuun aidosti kiinnostunut kehittämistehtäväni aiheesta ja tämä on lisännyt motivaatioita uuden tiedon hankkimiseen

sekä työn toteuttamiseen parhaalla mahdollisella tavalla (Tutkimusetiikka 2007). Kehitysvammaisuuteen liittyvää tutkimus- ja kehittämistyötä on tehty varsin vähän. Siksi kehittämistehtävänä aihe onkin mielenkiintoinen ja tärkeä.

Olen tietoinen hyvän tieteellisen käytännön loukkauksista, joita ovat piittaamattomuus hyvästä tieteellisistä käytänteistä, vilppi tieteellisessä toiminnassa, sepittäminen, havaintojen vääristely, luvaton lainaaminen ja anastaminen (Kuula 2006, 36-38). Plagiointi on tutkimusvilppi, jossa tutkimuksen tekijä syyllistyy kopioimaan toisen tutkijan tuotosta omiin nimiinsä (Hirsjärvi ym. 2007, 118; Kuula 2006, 37). Kehittämistehtävässäni olen merkinnyt lähteet oikein, jotta asian alkuperä tulisi ilmi. Näin vältän toisten tekstien kopioimisen omiin nimiin.

Tuotteistamisprosessissa olen suojannut kommunikaatiopassin omistajan nimettömyyttä ja saadun tiedon luottamuksellisuutta. Eettisyyden periaatteita kunnioittaen kirjoitimme toimeksiantajan kanssa toimeksiantosopimuksen (Liite 2) kehittämistehtävästä. Näin työlle on lupa ja sopimus, missä tulevat esille esimerkiksi tietosuoja-, resurssi- ja tekijänoikeudelliset asiat.

Eettisyys yltää tässä kehittämistehtävässä tutkimuksellisen näkökulman lisäksi myös kehittämistehtävän kohteen eli kehitysvammaisen Villen eettisyyteen. Olen huomionut kehitysvammaisen ihmisenä, jolla tulee olla samat oikeudet kuin terveilläkin ihmisillä. Tässä työssä olen ollut kehitysvammaisen henkilön asialla ja tarkoituksena on ollut saada lopullinen hyöty juuri Villelle. Koen, että valmistamani kommunikaatiopassi on hyödyllinen, jos siitä on edes joskus apua hänelle. Sairaanhoidajan eettinen ohje kehottaa kohtaamaan potilaan arvokkaana ihmisenä. Tällöin hoitaja luo hoitokulttuurin, jossa otetaan huomioon esimerkiksi yksilön tavat ja tottumukset. (Sairaanhoidajan eettiset ohjeet 2006.) Olen edesauttanut kommunikaatiopassin avulla kehitysvammaisen henkilön kohtaamista arvokkaana, omana yksilönä.

6.3 Luotettavuus

Luotettavuudella tarkoitetaan tutkimustulosten ja tutkittavan todellisuuden mahdollisimman hyvää vastaavuutta (Vehviläinen-Julkunen 1997, 215). Luotettavuuden kriteereitä tässä kehittämistehtävässäni ovat työelämälähtöisyys, kyllästeisyys ja lähdekriittisyys.

Kommunikaatiopassin luotettavuutta parantaa se, että läheteeseen kerätty tieto on työelämä-lähtöistä. Vietin useita tunteja Toimintakeskus Pihlajassa tutustuen osallistuvan havainnoinnin avulla passin omistajaan ja Pihlajan toimintaan. Luotettavuuteen vaikuttaa myös yhteinen työympäristö ja heidän kokemuksensa tutkittavasta ilmiöstä (Eskola & Suoranta 2003, 210). Keskustelin Pihlajan työntekijöiden kanssa heidän kokemuksistaan kommunikaatiopassin mahdollisimman hyvästä käytettävyydestä sekä passin omistajasta. Heiltä sainkin paljon ensiarvoista tietoa kommunikaatiopassiin.

Kyllästeisyydellä tarkoitetaan sitä, että ilmiöstä on saatu kaikki tarpeellinen tieto. Se viestii myös siitä, että tutkija on onnistunut abstrahoimaan eli pelkistämään kohteestaan oleellisimman tiedon. (Paunonen & Vehviläinen-Julkunen 1997, 47, 146-147.) Kun tein viimeisiä kertoja havaintoja Pihlajassa huomasin, että havainnot alkavat toistamaan itseään. Saatu aineisto oli tullut kylläiseksi. Kehitysvammaisen henkilön kohdalla tämä ilmiö on yleinen, sillä heillä on tapana toistaa samoja sanontoja ja heidän toimintarutiininsa ovat samanlaisia päivästä toiseen. Melko nopeasti ymmärsin, mitkä ovat Villen kohdalla hänelle ominaiset sanonnat, rutiinit ja kommunikoinnin muodot.

Olen ollut lähdekriittinen etsiessäni teoriatietoa työhöni. Monilla aloilla tutkittu tieto muuttuu nopeasti, joten mahdollisimman uusien lähteiden käyttö lisää tutkimuksen luotettavuutta (Hirsjärvi ym. 2007, 102). Arvioin myös lähteen sisältöä kriittisesti. Sovelsin kehittämistehtävään tekemämme opinnäytetyön lisäksi erilaisia tutkimuksia ja ammattikirjallisuutta sekä käytin paikoin useita lähteitä, joissa toistuu sama teoria. Tätä kutsutaan toistuvuudeksi, joka myös osaltaan lisää työn luotettavuutta. (Perustutkinnon opinnäytetyö 2009.) Haettaessa Internetistä tietoa, tulee olla tavallista tarkempi lähdekritiikin suhteen (Mäkinen 2006, 166). Olen arvioinut Internetistä hakemaani tietoa. Virtuaaliset ympäristöt eroavat todellisesta maailmasta siinä, että niillä ei ole konkreettista aikaa ja paikkaa. Tutkija ei voi olla varma internetissä liikkuvien ihmisten henkilöllisyydestä. (Kuula 2006, 170; Mäkinen 2006, 166.) Olenkin ottanut Internetistä lähteitä, joiden kirjoittaja ja julkaisun ajankohta on näkyvillä.

6.4 Oman asiantuntijuuden kehittyminen

Kehittämistehtävä on edesauttanut minua hallitsemaan projekti-, tutkimus- ja kehittämistyön perusvalmiuksia terveydenhoitotyössä. Olen oppinut itsenäisesti järjestämään tapaamisia työn tilaajan kanssa sekä toteuttamaan suunnitelmallisesti tuotteistamisprosessia, missä lopputuloksena on asiakkaan hyöty. Olen tuntenut työni tarpeelliseksi ja kehittänyt tällä työlläni asiakkaan vuorovaikutusta ja samalla arjessa selviytymistä. Olen oppinut kehitysvammaisen henkilön kohtaamisesta ja kommunikoinnista paljon. Havaitessani, että kommunikaatiopassille on todellinen tarve, tunsin kehittämistehtäväni arvon. Vaikka työstäni hyötyvä kohdejoukko on varsin pieni, tunnen että tarve on ollut sitäkin suurempi.

Terveydenhoitaja edistää omassa työssään terveyden tasa-arvon toteutumista ja toimii väestön terveyserojen vähentämiseksi tukien asiakkaidensa itsemääräämisoikeutta ja omatoimisuutta sekä kunnioittaa asiakkaiden omia arvoja (Terveydenhoitajan ammatillisen osaamisen tunnistaminen 2008). Olen ollut edistämässä kehittämistehtävälläni kehitysvammaisen henkilön tasa-arvon toteutumista päivittäisessä kommunikoinnissa ja kanssakäymisessä. Kommunikaatiopassin avulla hän voi tuoda asioitaan esille ja näin olla on tasa-arvoinen muiden kanssa. Samalla olen tehnyt työtä terveyserojen vähentämiseksi. Kehittämistehtävä sekä valmistamani kommunikaatiopassi auttaa kehitysvammaisen itsemääräämisoikeuden ja omatoimisuuden toteutumista arjessa.

Terveydenhoitaja perustaa työnsä laajaan terveyden edistämisen käsitykseen, joka ottaa yksilön lisäksi huomioon perheen, yhteisön ja ympäristön. Tässä tapauksessa otin huomioon kommunikaatiopassin omistajan lisäksi etenkin yhteisön ja ympäristön. Kommunikaatiopassi on nyt tukemassa nimenomaan Toimintakeskus Pihlajassa ja siihen liittyvässä toiminnassa selviytymistä.

Syksyllä 2010 tekemämme opinnäytetyön jälkeen tunsin, että haluan olla kehitysvammaisten puolestapuhujana hoitotyössä. Nyt terveydenhoitotyön vaihtoehtoisten opintojen ja tämän kehittämistehtävän myötä olen ymmärtänyt, että haluni kehittää kehitysvammaisten asemaa ja hoitotyötä ei ole kadonnut minnekään vaan on jatkunut terveydenhoitotyössä. Kiinnostukseni kehitysvammaisiin liittyvään hoitotyöhön jatkuu varmasti myös tästä eteenpäin.

LÄHTEET

- Almqvist, F., Kumpulainen, K., Moilanen, I., Piha, J., Räsänen, E. & Tamminen T. 2004. Lasten- ja nuorisopsykiatria. Helsinki. Kustannus Oy Duodecim.
- Autio, S. & Kaski, M. 1996. Lasten neurologia. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere. Vastapaino.
- Grönfors, M. 2001. Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa: Aaltola J. & Valli R. (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2003. Tutki ja kirjoita. Helsinki. Tammi.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki. Tammi.
- Ivanoff, P., Kitinoja, H., Rahko, R., Risku, A. & Vuori, A. 2001. Hoidatko minua? Lapsen, nuoren ja perheen hoitotyö. Helsinki. WSOY.
- Jämsä, K. & Manninen, E. 2000. Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla. Hygienia Helsinki. Tammi.
- Jänis, P. 2009. Puhumattoman kehitysvammaisen ihmisen kivun arviointi ja hoito. Pro gradu- tutkielma. Kuopion yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta.
- Kainuun maakunta-kuntayhtymä. 2010. Työ- ja päivätoiminta. Viitattu 22.3.2011. http://maakunta.kainuu.fi/kehitysvammaisten_tyo_ja_paivatoiminta
- Kaski, M., Manninen, A. & Pihko, H. 2009. Kehitysvammaisuus. Helsinki. WSOY.
- Kaski, M. 2002. Kehitysvammaisuuden kuva. SULAT Luentolyhennelmä. Viitattu 20.2.2011 http://www.fimnet.fi/finnest/lehdet/2002/no_2/sulat_kaski.pdf

Kelan vammaisetuustilasto. 2009. Viitattu 15.3.2011.

[http://www.kela.fi/it/kelasto/kelasto.nsf/alias/Vamm_09_pdf/\\$File/Vamm_09.pdf?OpenElement](http://www.kela.fi/it/kelasto/kelasto.nsf/alias/Vamm_09_pdf/$File/Vamm_09.pdf?OpenElement)

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere. Osuus-kunta Vastapaino.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki. Edita.

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977, kehitysvammalaki) 23.6.1977.

Malm, M., Matero, M., Repo, M. & Talvela, E. 2004. Esteistä mahdollisuuksiin. Vammais-työn perusteet. Porvoo. WS Bookwell Oy.

Metsämuuronen, J. 2009. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä 4. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Mäki, O. 2009. Lääketieteen tohtori. Kehitysvamma-alan verkkopalvelut. Viitattu 19.2.2011 <http://verneri.net/yleis/tietopankki/mita-kehitysvammaisuus-on/mista-kehitysvammaisuus-johtuu.html>

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Passi yhteiseen kieleen. 2005. Tikoteekki. Kehitysvammaliitto ry.

Paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, K. 1997. Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Helsinki. WSOY.

Perustutkinnon opinnäytetyö. 2009. Kajaanin ammattikorkeakoulun sivusto. Viitattu 29.3.2011. <http://www.kajak.fi/opari/Opinnaytetyopakki/Opinnaytetyoprosessi/> SoTe-Li.iw3

Sairaanhoitajan eettiset ohjeet. 1996. Sairaanhoitajaliitto. Viitattu 21.4.2011. http://www.sairaanhoitajaliitto.fi/sairaanhoitajan_tyo_ja_hoitotyon/sairaanhoitajan_tyo/sairaanhoitajan_eettiset_ohjeet/

Terveydenhoitajan ammatillisen osaamisen tunnistaminen. 2008. Suomen terveydenhoitajaliitto. Viitattu 16.3.2011. http://www.terveydenhoitajaliitto.fi/easydata/customers/sthl/files/liitteet/TH_am_os_tunnistami_6_10.pdf

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Tuominen, A & Paananen, M & Virtanen, P. 2005. Projektituotteistajan opas. Helsinki. Oy Edita Ab.

Singh, T., Indla, V. & Indla, R. 2008. Impact of disability of mentally retarded persons on their parents. India.

Tutkimusetiikka. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. 2007. Viitattu 29.3.2011. http://www.fsd.uta.fi/laki_ja_etiikka/etiikka_lait.html

Vehviläinen-Julkunen, K. 1997. Tutkimustyön etiikka: Huomioita kvalitatiivisesta hoitotieteellisestä tutkimuksesta.

Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki. Tammi.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus. 2006. 13.12.2006.

Muistiinpanoja havainnoista Pihlajassa

Kevät 2011

Puhuu sanoin, lyhyin lausein

Ymmärtää normaalia, selkeää kieltä

Ei viittomia käytössä

Ei omaa kommunikoinnin välinettä

PSC-kuvat jaksottavat päivää

Keskittyminen hankalaa, tarvitsee jatkuvaa ohjausta

Mieluisia asioita: Eki-koira, musiikki, tanssiminen, autot, ihmissuhteet

”Onko isi, onko isi.. Onko äiti, onko äiti?” (Kyselee näitä vierailtakin ihmisiltä ja ennestään tutuilta uudestaan ja uudestaan. Muistaa kuitenkin, jos on kuullut nimet aikaisemmin)

”Onko volvo, onko volvo?” Onko vroooooom?” ”Missi, missi, missi?” (Kotona volvo. Tietää ja tuntee melko paljon automerkkejä)

Matkii eläimiä esim. kissaa (Ei ole Pihlajassa suotavaa)

Kieltävä vastaus Ei/ Myöntävä vastaus Kyllä

Kun asiat ovat huonosti, murjottaa ja kiroilee

Kun asiat hyvin, hymyilee, haluaa halata, hakeutuu ihmisten seuraan

Ärsyttämisen taito: viheltelee, isoäänisyys, matkiminen jne

Pussailu, halailu ominaista (Ne eivät kuitenkaan ole sopivia Pihlajassa)

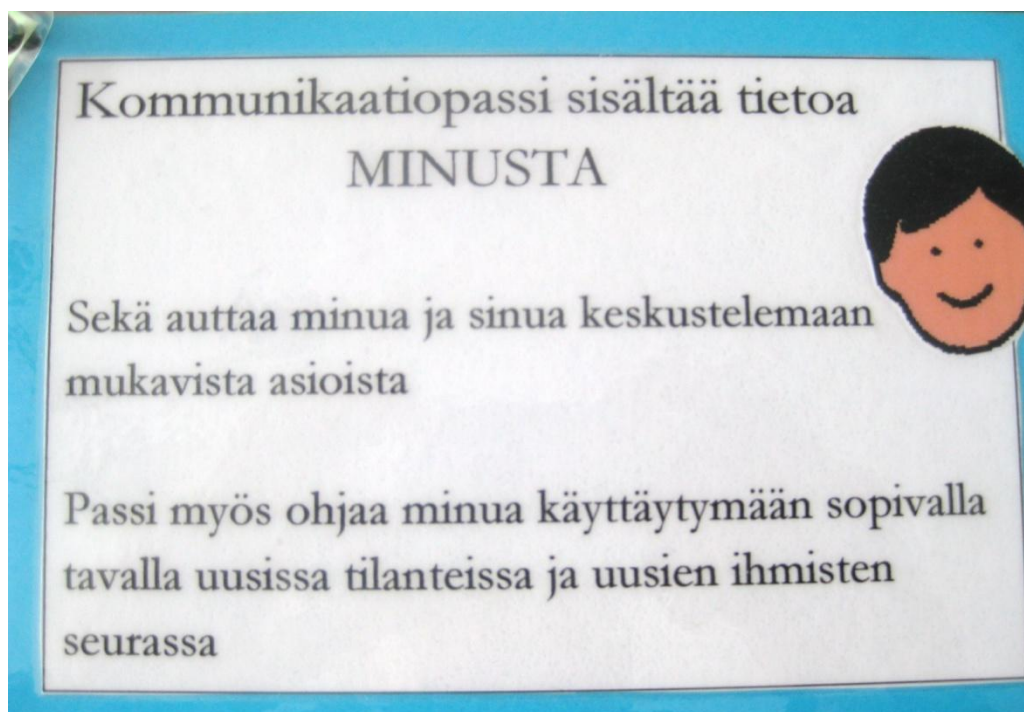
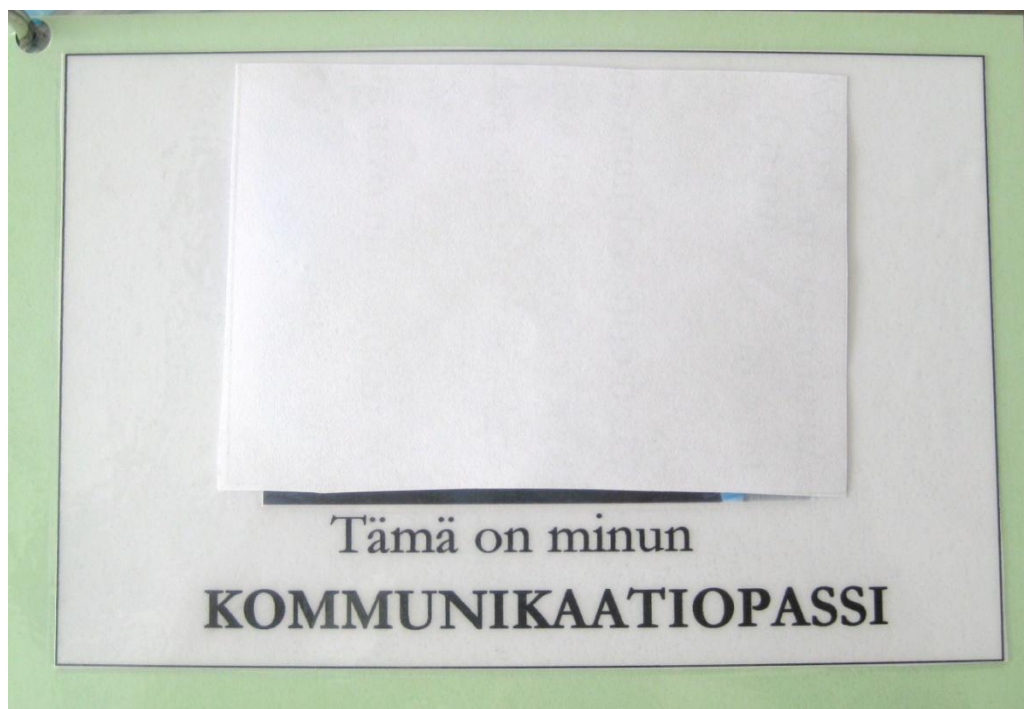
Hakeutuu ihmisten lähelle

Voimakas, mutta ei pelottava

Ei tarkoita pahaa

Kiinnostunut leluista

Sosiaalinen, hymyilevä

Minulla on kehitysvamma joten

Käyttäydyn ehkä erilailla kuin muut

En puhu kaikkia sanoja ja puheestani ei aina saa selvää

En välttämättä ymmärrä pitkiä lauseita ja erikoisia sanoja

Minulle mieluinen asia on

Eki-koirani

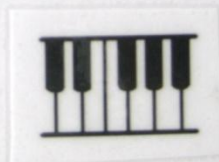
Jutellaanko vaikka siitä?

Pidän myös

musiikista ja tanssimisesta

osaan soittaa hienosti pianoa

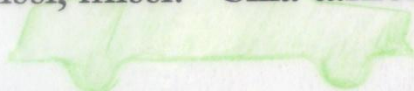
AUTOT!

Ne ovat intohimoni

Siksi kyselenkin sinulta uudestaan ja uudestaan
”onko Volvo, onko Volvo?”

Jos, sinulla ei ole Volvoa, saatan hokea ”missi,
missi, missi?” Sillä tarkoitan, miksi?

Äitini nimi on Helena
Ja isäni on Matti

Olen erittäin kiinnostunut perhesuhteista ja siksi
kyselenkin paljon samoja asioita ”Onko isi, onko
äiti?” Sinun ei ole pakko vastata niihin

Mutta ne vain ovat niitä asioita, jotka minua
kiinnostaa

Kun asiat ovat huonosti,
murjotan ja saatan kiroilla

Kun asiat ovat hyvin,

hakeudun muiden seuraan, hymyilen ja
haluan halata

Jos esimerkiksi ääntelen kuin kissa tai vihellen

voi minua pyytää ystävällisesti lopettamaan

Sellainen ääntely tarkoittaa, että haluan huomiota

Saatan ärsyttää muita kovalla äänelläni ja hännämällä

Minua voi silloinkin pyytää lopettamaan

Olen seurallinen ja sosiaalinen

Olethan kärsivällinen kanssani!

Saatan pyrkiä ihan sinun lähellesi ja
yrittää halata...

Silloin voit sanoa minulle, että sellainen ei ole
sopivaa

Vaikka olen iso ja voimakas,
minua ei tarvitse pelätä!

Hyvä tervehtimistapa minulle onkin

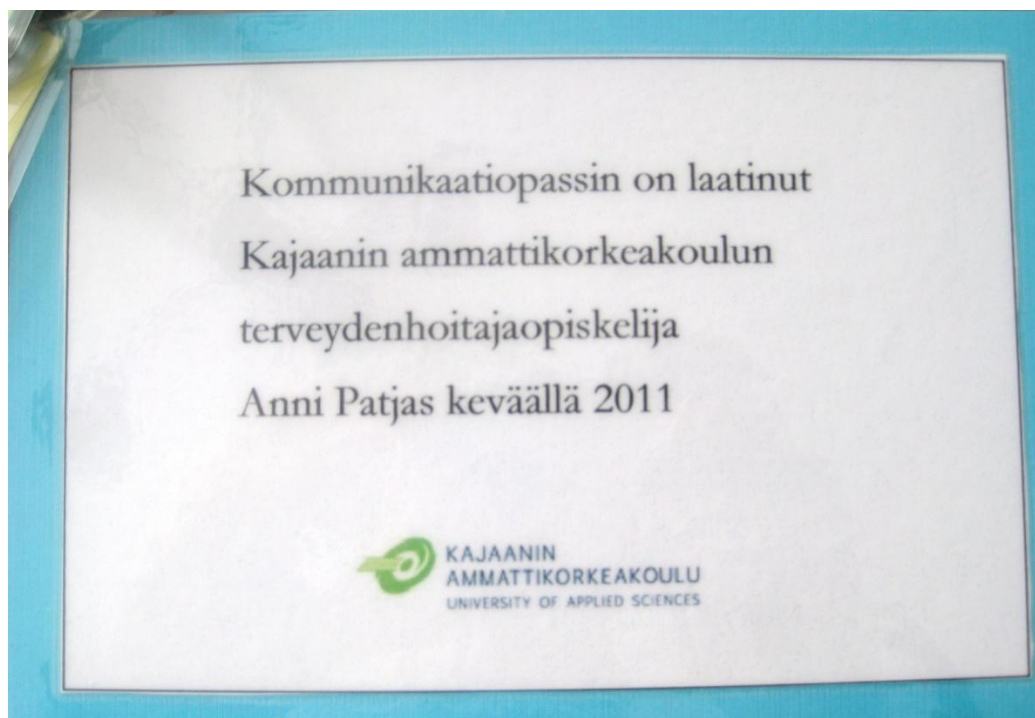
kätteleminen

tai moikkaaminen

KAJAANIN
AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Toimeksiantosopimus
Opinnäytetyöt
Muut oppimisprojektit

Päiväys
30.3.2011

**TOIMEKSIANTOSOPIMUS OPISKELIJATYÖNÄ TEHTÄVISTÄ OPINNÄYTETÖISTÄ JA
MUISTA OPPIMISPROJEKTEISTA**

TOIMEKSIANTAJAN TIEDOT

Toimeksiantaja	<u>Kainuun maakunta-kuntayhtymä, Toimintakeskus Pihlaja</u>
Osoite ja puhelinnumero	<u>Sirkunpolku 1 B, 87400 Kajaani</u>
Työn ohjaaja toimeksiantajan puolelta	<u>Tarja Kontio-Leinonen</u>

TOIMEKSIANNON KUVAUS

Toimeksiannon kuvaus (mahdollinen liite, projekti- kuvaus yms)	<u>Kommunikaatiopassi – apu puhevammaisen henkilön vuorovaikutukseen ja kommuni- kointiin</u>
Aikataulu	<u>Kevät 2011. Työn esitys vk 16.</u>
Kustannusarvio ja kustan- nusvastuu	<u>Päävastuu opiskelijalla</u>
Lopputuotoksen muoto	<u>Laminoitu kommunikaatiopassi</u>

TOIMEKSIANNON TEKIJÄT KAJAANIN AMMATTIKORKEAKOULUSSA

Toimeksiannon tekijät ja yhteystiedot (opiskelijat)	<u>Patjas Anni, sth7saannik@kajak.fi, 044-0522750</u>
Toimeksiannon ohjaaja Kajaanin amk:ssa	<u>Kempainen Jaana</u>
Työstä tehdään	☐ opinnäytetyö ☒ muu, mikä <u>Kehittämistehtävä</u>

Anni Patjas
Tekijöiden allekirjoitukset
ANNI PATJAS

Tarja Kontio-Leinonen
Toimeksiantajan allekirjoitus
TARJA KONTIO-LEINONEN

KAJAANIN AMMATTIKORKEAKOULU

Toimeksiantosopimus
Opinnäytetyöt
Muut oppimisprojektit

2

TOIMEKSIANNON KUVAUS

Tavoitteet Toimeksiantajan kannalta	Saada henkilökohtainen kommunikaatiopassi Pihlajassa työskentel- välle puhevammaiselle henkilölle.	
Opiskelijoiden oppimisen kannalta	Kehittää ammatillista osaamista sekä oppia tutkimus- ja kehittämistyötä sekä sen soveltamista hoitotyöhön	
Keskeiset tuotokset (raportit, suunnitelmat, tuotteet, esitteet, tietokoneohjelmat, tilaisuudet yms.)	Kommunikaatiopassi Kirjallinen kehittämistehtävän raportti	
Sovitut kokoukset ja raportoinnit	Sovitaaan erikseen toimeksiantajan kanssa.	
Projektin resurssit 1. Toimeksiantaja	Ohjaukseen kuluva työaika	
2. Opiskelijat	Tiedon keruu, työn tekeminen, raportointi 5 op	
3. Ammattikorkeakoulun ohjausresurssit	Ohjaajan käyttämä ohjausaika n. 5 tuntia Työympäristö amkilta, atk-laitteet, opetus	
Kustannusarvio ja kustannusvastuu Materiaalit Laittekustannukset Opiskelijoiden palkkiot Ohjaavan opettajan palkkiot Matkakustannukset Muut	Arvio Materiaali kommunikaatiopassiin (Kartongit, mahd. kuvat ja laminointi) Työn kansittaminen 13 e/kpl	Vastuu Toimintakeskus Pihlajalla (Kainuun maakuntayhtymä) Opiskelijalla
Muuta Luottamuksellisuus Tekijänoikeudet Laskutus	Tekijänoikeudet säilyvät tekijällä Päivitys- ja käyttöoikeudet Toimintakeskus Pihlajalle	

Sopimuksessa noudatetaan Kajaanin ammattikorkeakoulun vakioehtoja opiskelijatyönä tehtävistä toimeksiannoista.

